

Tämä on alkuperäisen artikkelin rinnakkaistallenne (kustantajan versio). Rinnakkaistallenteen sivuasettelut ja typografiset yksityiskohdat saattavat poiketa alkuperäisestä julkaisusta.

Käytä viittauksessa alkuperäistä lähdettä:

Viinamäki, L., Helameri, E., Iivari, P. & Raasakka, E. 2021. Arjen turvallisuus Lapissa – tilannekuva. Lumen – Lapin ammattikorkeakoulun verkkolehti (2).

URL: <https://www.lapinamk.fi/loader.aspx?id=11ca71c2-f81f-4fd9-b989-4f185daad68e>

Arjen turvallisuus Lapissa – tilannekuva

Leena Viinamäki, YTT, yliopettaja, sosiaaliala, Lapin ammattikorkeakoulu

Eeva Helameri, FM, projektisuunnittelija, Lapin ammattikorkeakoulu

Pekka Iivari, FT, yliopettaja, vastuulliset palvelut, Lapin ammattikorkeakoulu

Eija Raasakka, restonomi, projektipäällikkö, Lapin ammattikorkeakoulu

Asiasanat: Turvallisuus, osallisuus, huono-osaisuus, lappilaiskunnat

Johdanto

Artikkelissa kuvaamme arjen turvallisuuden tilannetta Lapin maakunnassa. Arjen turvallisuudessa tarkoitetaan niitä hyvinvoinnin ja turvallisuuden osatekijöitä, jotka ovat päivittäin läsnä lähiyhteisössämme. Elinympäristömme kestävyys muodostaa myös arjen turvallisuudelle kehon, jossa väestön tarvitsemat palvelut sekä elinkeinoelämä operoivat (esim. Helne ym. 2012; Härmäläinen 2013). Tarvitaan reaaliaikaista tilanneanalyysiä ja mahdollisuuksien mukaan myös lähitulevaisuuden ennakoitietoa Lapin maakunnan arjen turvallisuustilanteesta yhteiskunta-, alue-, paikallis- ja yksilötasolta (esim. Obrecht 2003; Opielka 2013).

Lapin maakunnan kaltaisella harvaan asutulla maaseudulla ja pitkien asiointimatkojen alueilla asuvilla kansalaisilla korostuu käyttäjänäkökulmasta turvallisuus- ja hyvinvointipalveluiden saavutettavuus eli kuinka helposti ja nopeasti he saavat tarvitsemiaan palveluja. Käyttäjänäkökulmasta arvioituna saavutettavuudessa on keskeistä kansalaisten luottamus esimerkiksi turvallisuus- ja hyvinvointipalveluiden saamiseen niiden tarvitsemishetkellä kohtuullisen ajan puitteissa. Saatavuus puolestaan kertoo palveluiden tuottajanäkökulmasta palveluvalikoimasta. (Mahdollisuuksien maaseutu. Maaseutupoliittinen ... 2014, 33–35.)

Arki muuttuu koko ajan ja turvallisuuden tilannekuva sen mukana. Muutostekijät nousevat paikallisista, alueellisista ja kansainvälisistä kehityskuluista. Päivittäinen arkemme on ympäröity muun muassa tietoturvallisuuden, liikenneturvallisuuden, henkilöstöturvallisuuden ja vaikkapa

palo- ja pelastustoiminnan vaatimuksilla. Vuonna 2020 jouduimme globaalin pandemian seurauksena soveltamaan elämäämme terveysturvallisuuden ehtoihin ja tätä poikkeusaikaa elämme vielä kevään 2021 tilanteessa.

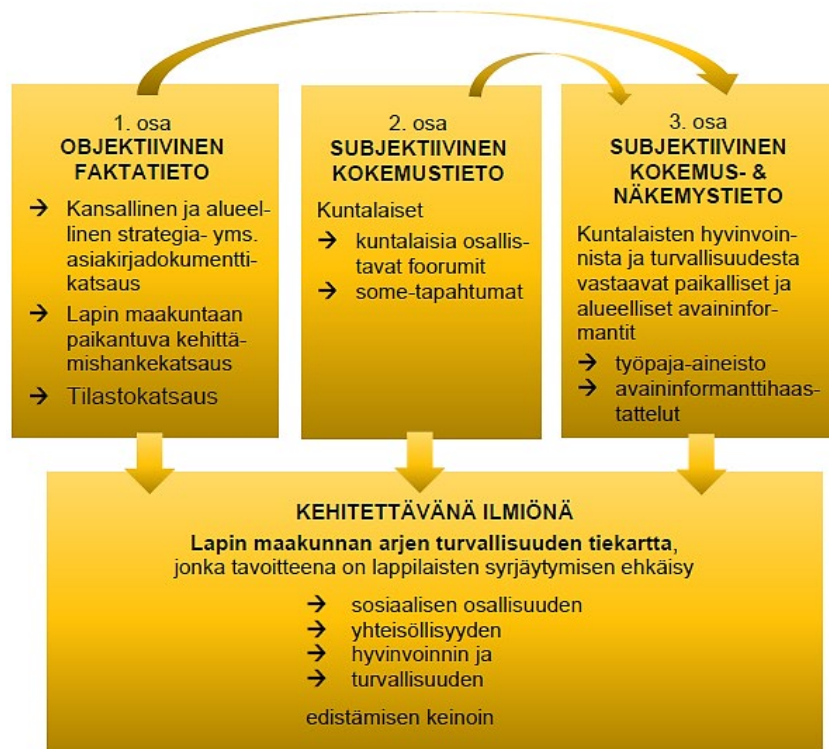
Pitkät etäisyydet, harva asutus ja palveluverkosto sekä ilmaston ääriolosuhteet asettavat Lapin maakunnan arjen turvallisuudelle erityisiä vaatimuksia. Turvallisuus on myös osa alueella joko pysyvästi tai väliaikaisesti asuvien ja toimivien kansalaisten elämisen laatua ja yhteiskunnan tasolla turvallisuus kuuluu hyvinvoinnin perusedellytyksiin (van Zanden ym. 2014). Lapissa arjen turvallisuutta on kehitetty avoimena verkostoyhteistyönä ja soveltamalla turvallisuuden arvoketjuajattelua.

Esittelemme Arjen turvallisuuden tiekartta – aktivoiva osallisuus syrjäytymisen ehkäisyssä - kehittämishanketta varten hankittujen tutkimusaineistojen alustavia tuloksia. Hankkeeseen kerätty aineisto muodostaa summatiivisen tilannekatsauksen lappilaisten hyvinvoinnin ja turvallisuuden tilasta ja sen kehityksestä 2000-luvulla.

Arjen turvallisuuden tiekartta – aktivoiva osallisuus syrjäytymisen ehkäisyssä -hanke

Hankkeen kehittämistavoitteena on syrjäytymisen ehkäisy sosiaalisen osallisuuden, yhteisöllisyyden, hyvinvoinnin ja turvallisuuden edistämisen keinoin. Hankkeessa valmistellaan Arjen turvallisuuden tiekartta monitoimijaisessa ja osallistavassa yhteistyössä. Tiekartan laatimiseksi kartoitetaan nykytilanne, määritellään yhdessä visio ja tavoite, tärkeimmät kehittämiskohteet indikaattoreineen sekä esitetään kehittämiskohteille konkreettiset toimenpide-ehdotukset. Hankkeen toteuttajana toimii Lapin ammattikorkeakoulu. (Hankehakemus Arjen turvallisuuden ... 2020, 3.) Hankkeen toimintaa ohjaa asiantuntijaryhmä, joka koostuu lappilaisista turvallisuuden ja hyvinvoinnin kehittämisen asiantuntijoista. Arjen turvallisuuden tiekartta – aktivoiva osallisuus syrjäytymisen ehkäisyssä -hanke on Pohjois-Pohjanmaan ELY-keskuksen rahoittama Euroopan sosiaalirahaston hanke.

Tutkimusavusteisessa kehittämisessä on olennaista kehittämiskohteeseen ja -tavoitteisiin sopivien relevanttien aineistonkeruumenetelmien valinta huomioiden kehittämistyöhön osallisten kehittämiskvalifikaatiot suhteessa käytettävissä olevaan toteutusaikaan ja taloudellisiin resursseihin (esim. Ramstad & Alasoini 2007; Toikko & Rantanen 2009; Hankehakemus Arjen turvallisuuden ... 2020, 2; Kuvio 1.)

Kuvio 1. Arjen turvallisuuden tiekartta – aktivoiva osallisuus syrjäytymisen ehkäisyssä -hankkeen kokemus-, näkemys- ja faktatieto.

Kansalaisten osallisuudesta ja oikeudesta osallistua säädetään eri laeissa, joista tärkeimmät sosiaalialan käytäntötutkimuksen kannalta ovat Suomen perustuslaki (731/1999), kuntalaki (410/2015), sosiaalihuoltolaki (1301/2014) sekä laki sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista (812/2000). Lainsäädäntöön perustuva kansalaisten osallisuus ja osallistaminen ovat kuitenkin jääneet varsin vähäiselle huomiolle julkisessa keskustelussa. (Viinamäki 2019, 9–10.) Sosiaalihuoltolaissa (1301/2014) on kaikkiin toimijatahoihin (ml. sosiaalipalveluiden tuottajat ja käyttäjät) ulottuva aktivoiva ja osallistava kehittämiseto rakenteellisen sosiaalityön korostumisen myötä (Satka ym. 2016; Kotiranta & Mäntysaari 2017).

Arjen turvallisuuden työtä ohjaavat strategiat ja ohjelmat

Strategia- ja ohjelmakatsauksessa tarkastellaan keskeisiä hyvinvointi- ja turvallisuustyötä ohjaavia strategioita, ohjelmia ja periaatepäätöksiä kansallisesti ja alueellisesti. Tarkasteluun on valittu strategiat, jotka sisällön analyysin perusteella käsittelevät hankkeen tavoitteisiin liittyviä turvallisuuden, sosiaalisen osallisuuden, yhteisöllisyyden ja hyvinvoinnin teemoja. Seuraavaksi esittelemme asiakirja-analyysin keskeiset asiakokonaisuudet.

Monitoimijainen, hallinnonalat ylittävä yhteistyö nostetaan keskeiseksi toimintatavaksi jokaisessa asiakirjassa. Verkostoyhteistyö on tärkeää monitahoisten haasteiden selättämisessä. Esimerkiksi *Sisäisen turvallisuuden strategiassa* korostetaan yhteistyötä, ja sen toimeenpanoportissa nostetaan konkreettisia monitoimijaisia malleja hyviksi käytännöiksi turvallisuustyössä (Hyvä elämä – turvallinen ... 2017; Maailman turvallisinta maata ... 2019). Erityisesti järjestöjen rooli hyvinvoinnin, yhteisöllisyyden ja turvallisuuden vahvistamisessa harvaan asutuilla alueilla on suuri (Harvaan asuttujen alueiden ... 2020). Järjestöt nähdään osallisuuden ja yhteisöllisyyden edistäjinä sekä hyvinvointi- ja turvallisuuspalveluiden tuottajina. *Lapin järjestöstrategian* mukaan arjen turvallisuudessa nousee yhteistyön korostamisen lisäksi järjestöjen keskeinen rooli kansalaisten hyvinvoinnin edistäjinä ja kuntalaisten kokemusasiantuntijuuden välittämisessä päätöksentekijöille (Tasa-arvoista yhteistyötä – Lapin ... 2014).

Verkostomainen työtapä läpäisee *Lappi-sopimuksen*, joka on strateginen asiakirja Lapin maakunnan kehittämiseksi. Yhteistyö ja avoimet verkostot nähdään Lapille ominaisena työskentelytapana, joiden entistä parempaa hyödyntämistä ja kitkattomampaa yhteistyötä tavoitellaan kaikessa kehittämisessä (Lappi-sopimus 2017). *Lapin turvallisuussuunnitelmassa* verkostomainen yhteistyö on avainasemassa. Maakunnallista turvallisuustyötä tehdään verkostotoimintamalleilla, joiden avulla ohjataan hyödyntämään hyväksi todettuja toimintatapoja. (Lapin turvallisuusverkosto 2020.) Valtakunnallisestikin huomioitu Lapin turvallisuusverkosto on toiminut aktiivisesti jo vuodesta 2007 lähtien. Myös *Lapin hyvinvointiohjelma* sisältää ajatuksen sektorirajat ylittävästä yhteistyöstä, missä ihminen asetetaan keskiöön. Ohjelmassa todetaan, että ennaltaehkäisy ja hyvinvoinnin edistäminen monitoimijaisessa yhteistyössä rakentaa lappilaista arjen turvaa. (Lapin hyvinvointiohjelma 2025 ... 2019.)

Ennaltaehkäisy on toinen keskeinen asiakokonaisuus, mikä nousee esiin asiakirjatarkastelussa. Sisäisen turvallisuuden strategiassa painotetaan vahvasti turvallisuusongelmien juurisyiden selvittämisen ja ennaltaehkäisyn tärkeyttä. Näin estetään turvallisuusuhkien ja -riskien toteutumista. Esiin nostetaan erityisesti syrjäytymisen ehkäisy, osallisuuden vahvistaminen ja polarisoitumiskehitykseen vaikuttaminen. Sukupolvien väliset erot, kulttuurinen monimuotoistuminen ja taloudellisen hyvinvoinnin polarisoituminen haastavat suomalaista hyvinvointiyhteiskuntaa ja turvallisuuden kokemusta. (Hyvä elämä – turvallinen ... 2017.)

Hyvinvoinnin, terveyden ja turvallisuuden edistämisen periaatepäätöksessä nostetaan eriarvoistuminen keskeiseksi ongelmaksi. Ongelmat kasaantuvat vain pienelle osalle ihmisiä. (Hyvinvoinnin, terveyden ja ... 2020.) Laajempia muutosvoimia, jotka vaikuttavat turvallisuuteen,

ovat muun muassa polarisaation syveneminen sekä syrjäytymisen ja huono-osaisuuden kasautuminen (Hyvä elämä –... 2017). Myös *Poliisin ennalta estävän työn strategiassa* syrjäytymisen ehkäisy nostetaan keskeiseen rooliin kuten myös vähemmistöjen huomioon ottaminen ja osaamisen lisääminen vähemmistöihin liittyvissä kysymyksissä (ENSKA, Poliisin ennalta ... 2019).

Osallisuuden ja yhteisöllisyyden teema toistuu jokaisessa asiakirjassa keskeisenä turvallisuutta ja hyvinvointia edistävänä tekijänä ja myös yhdenvertaisuus on keskeinen arvo (Hyvinvoinnin, terveyden ja ... 2020). Osallisuus on keskeisessä roolissa myös maakunnan kehittämistyötä ohjaavassa Lappi-sopimuksessa. Erityisesti mainitaan jakamistalous ja yhteisöllinen yritystoiminta sekä lappilainen ”olkkarimalli”, jonka avulla ihmiset osallistetaan alueensa kehittämiseen. Nuorten, saamelaisten ja maahanmuuttajien osallisuuteen ja yhteisöllisyyden tukemiseen kiinnitetään erityistä huomiota. (Lappi-sopimus 2017.) Järjestöt tarjoavat välittämisen ja jakamisen kanavia. Ne tarjoavat ihmisille toimintaa, tukea, sosiaalisia verkostoja ja sitä kautta järjestöt toteuttavat hyvinvointi- ja turvallisuustyötä lähellä arkea. Järjestöjen työllä kanavoituu kuntalaisten ääni myös päättäjille ja kunnissa tehtävään ennaltaehkäisevään hyvinvointityöhön. (Tasa-arvoista yhteistyötä – Lapin ... 2014.)

Eri väestöryhmien osallistaminen turvallisuussuunnittelussa on tärkeää, koska ryhmillä voi olla kovinkin erilaiset tarpeet ja huolet turvallisuuden suhteen (Turvallisuutta kaikkialla – paikallisen ... 2019). *Hallituksen maahanmuuttopoliittinen ohjelma* tavoittelee työperäisen maahanmuuton edistämistä ja helpottamista, ja siinä erityisesti kotoutuminen ja osallisuus yhteiskuntaan on tärkeässä roolissa. Esiin nostetaan viharikollisuus, syrjintä ja rasismi luottamusta, turvallisuutta ja osallisuutta vähentävinä tekijöinä. (Töihin Suomeen – Hallituksen ... 2018.) *Merkityksellinen Suomessa -toimintaohjelma* tavoittelee vihapuheen ja rasismin estämistä. Keinoina mainitaan monikulttuurisuuden, osallisuuden ja yhteisöllisuuden edistäminen, sekä vuorovaikutuksen ja tietopohjan lisääminen. (Merkityksellinen Suomessa -toimintaohjelma ... 2016.)

Erityisesti harvaan asutun Lapin maakunnan näkökulmasta palvelut ja infrastruktuuri, niiden saavutettavuus ja toimivuus ovat keskeisessä roolissa. *Maaseutupoliittisessa kokonaisohjelmassa* sekä *Harvaan asuttujen alueiden turvallisuuden tilanneraportissa* nostetaan esiin toimivien palveluiden ja infrastruktuurin keskeisyys arjen turvallisuudessa, ja korostetaan yhteisöllisyyden merkitystä. Hyvinvointi- ja turvallisuuspalveluiden saavutettavuus, niin digitaalisesti, kielellisesti kuin fyysisesti esimerkiksi tieverkon kautta, on tärkeää ihmisten, alueellisen

tasa-arvon ja turvallisuuden kannalta. (Harvaan asuttujen alueiden ... 2020; Mahdollisuuksien maaseutu. Maaseutupoliittinen ... 2014.) Myös Lappi-sopimuksessa todetaan, että toimivat liikenne- ja tietoverkkoyhteydet ovat tärkeitä lappilaisessa arjessa. Hyvät tietoverkot mahdollistavat mm. laadukkaat palvelut ja vapaa-ajanvieton sekä sujuvan arjen. Asukkaiden hyvinvoinnista huolehditaan monipuolisilla palveluilla hyödyntämällä digitalisaatiota. (Lappi-sopimus 2017.)

Tärkeänä pidetään tietoperusteista lähestymistapaa turvallisuussuunnitteluun, sekä valittujen toimenpiteiden vastuunjako ja toteutumisen seuranta. Tämän lisäksi turvallisuuden ja hyvinvoinnin toisiaan täydentävä rooli korostuvat. (Turvallisuutta kaikkialla – paikallisen ... 2019.) Lapissa näitä on jo toteutettu laajasti. *Lapin turvallisuussuunnitelmassa* todetaan, että se liitetään osaksi Lapin hyvinvointiohjelmaa yhteisen toimeenpanosuunnitelman avulla. Näin löydetään yhteiset indikaattorit, toimenpiteiden toteutumisen seuranta selkiytyy ja kuntien on helppompaa liittää turvallisuustoimenpiteet osaksi kunnan hyvinvointisuunnitelmaa. (Lapin turvallisuusverkosto 2020.) Lapissa yhdistämistä on jo viety konkreettisemmalle tasolle laatimalla *Lapin hyvinvointiohjelman ja turvallisuussuunnitelman yhteisessä toteuttamissuunnitelmassa*, jossa määritellään yhteiset tavoitteet, toimenpiteet, toimijat ja verkostot, mittarit, sekä seurataan niiden toteumaa (Lapin hyvinvointiohjelman ja ... 2021).

Arjen turvallisuutta esittelevä hankekatsaus

Kehittämishankkeilla toteutetaan strategioita ja ohjelmia, joten teemat, jotka nousevat esiin strategiakatsauksessa, toistuvat myös kehittämishankkeiden aiheissa.

Hankekatsaukseen on koottu 332 kappaletta Lapissa EU:n rahoituskaudella vuosina 2014–2020 toteutettua hanketta turvallisuuden, sosiaalisen osallisuuden, yhteisöllisyyden ja hyvinvoinnin teemoista. Keskeisimmät rahoituslähteet ovat EU:n rakennerahastot, STEA, Ministeriöt ja säätiöt sekä Leader, jotka kattavat noin 90 % kartoituksen hankkeista. Kehittämishankkeita tarkastellaan neljän teeman kautta: turvallisuus, sosiaalinen osallisuus, yhteisöllisyys ja hyvinvointi. Monet hankkeet ovat toteuttaneet useampaa teemaa.

Suoranaisesti turvallisuusaiheisia hankkeita on Lapissa toteutettu melko vähän, vain 32 hanketta. Osa hankkeista on hyvin spesifejä ja konkreettisia, kun taas toiset hankkeet ovat kehittäneet toimintamalleja ja yhteistyöverkostoja niin kansallisella kuin kansainväliselläkin tasolla. Sosiaalisen osallisuuden sektorilla keskeisiä teemoja ovat olleet maahanmuuttajat, syrjäytymi-

sen ehkäisy ja syrjäytyneiden toimintakyvyn parantaminen, työllistyminen sekä nuoriin ja lapsiin panostaminen. Myös ikääntyneet ja saamelaiset on huomioitu hankkeissa kuten myös harvaan asutuilla alueilla asuvat ihmiset. Digitaalisen osallisuuden teema on niin ikään läsnä hankkeissa. Yhteensä sosiaalisen osallisuuden hankkeita on katsauksessa 181 kappaletta. Euroopan sosiaalirahaston toimintalinja 5 ”Sosiaalinen osallisuus ja köyhyyden torjunta” on ohjannut merkittävästi kehittämisvaroja tähän teemaan.

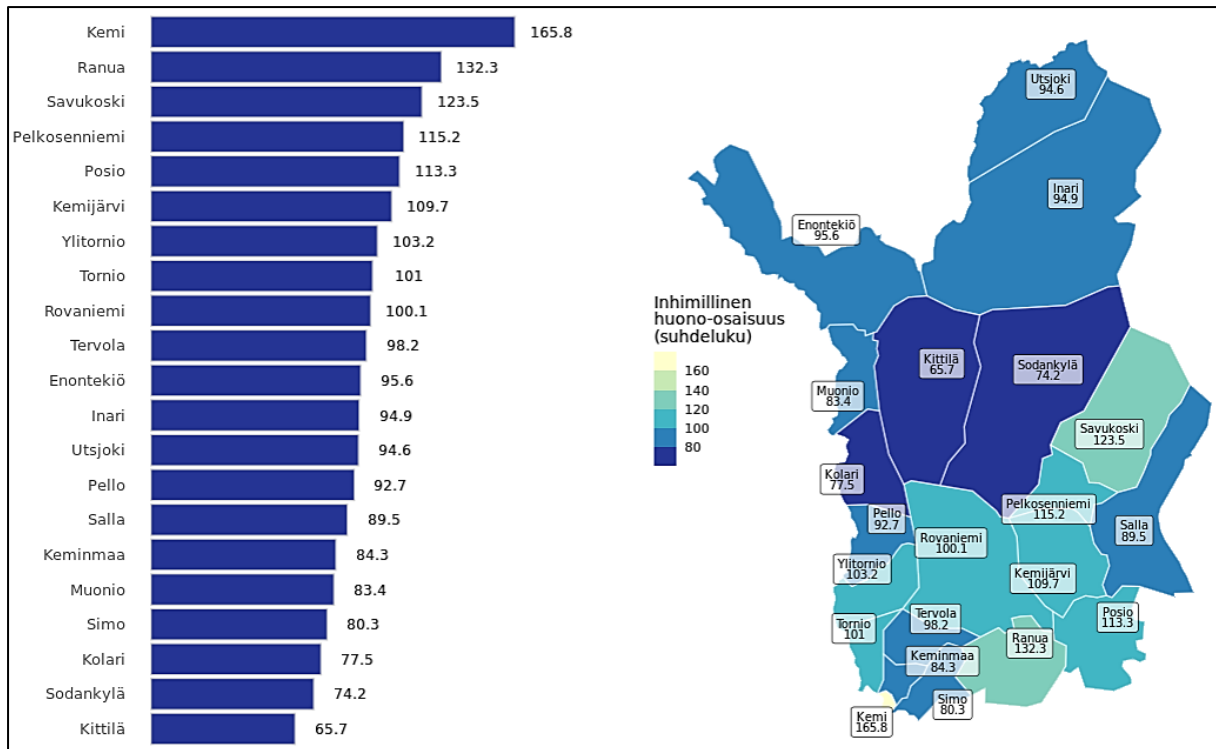
Suoranaisesti yhteisöllisyyteen liittyviä hankkeita oli yhteensä 39. Lukumäärä lienee suurempi, koska esimerkiksi Leader-rahoituksella on toteutettu paljon pieniä vaikkapa kylien toimintaan ja elinympäristöön liittyviä toimenpiteitä, joita ei ole sisällytetty katsaukseen. Lapset ja nuoret sekä ikäihmiset ja esimerkiksi saamelaiset huomioivaa yhteisöllisyyden tukemista on kannettu erityisesti harvaan asutuilla alueilla. Arjen turvallisuuden näkökulmasta hyvinvointiin liittyviä hankkeita on 181 kappaletta hyvin vaihtelevilla aihealueilla. Hyvinvointia tarkastellaan esimerkiksi palveluiden, osaamisen, digitaalisuuden kuin rakenteiden kehittämisen kautta sekä lähestyen aiheita eri kohderyhmien näkökulmista.

Lappilaiskuntien summatiivinen turvallisuus- ja hyvinvointikatsaus

Tässä osiossa kuvaamme lappilaiskunnissa esiintyvää huono-osaisuutta Sotkanet-fi -sivuston tilastodataan perustuvien ja Diakonia ammattikorkeakoulun laatimien huono-osaisuutta kuvaavien summamuuttujien avulla. Summamuuttujat kuvaavat kuntien tilannetta suhteessa muihin alueisiin ja ne on muodostettu ao. osamuuttujien keskiarvosta. Indikaattorit ja muuttujat on muodostettu tarkasteluvuosien tilastojen keskiarvosta vuosivaihtelun minimoimiseksi, ja ne on suhteutettu keskimmäiseen eli mediaanimaakuntaan/-seutukuntaan/-kuntaan (mediaanisuhetus) vertailun helpottamiseksi osoittimien kertoessa alueen etäisyyden prosentteina keskittämällä (Huono-osaisuus Suomessa -karttasivusto; Zitting ym. 2021).

Kuvassa 1. kuvaamme inhimillisen huono-osaisuuden tilaa kunnittain Lapin maakunnassa. Inhimillisen huono-osaisuuden summamuuttuja kuvaa huono-osaisuuden *yksilöllistä ulottuvuutta*. Inhimillinen huono-osaisuus -summaindikaattori kuntatasolla muodostuu koulutuksen ulkopuolelle jääneistä 17–24-vuotiaista; kunnan yleisestä pienituloisuusasteesta; nuoriso- ja pitkäaikaistyöttömyydestä sekä toimeentulotukea pitkäaikaisesti saaneista 18–24-vuotiaista ja 25–64-vuotiaista (Inhimillinen huono-osaisuus Lapin ... s.a.; ks. tark. Liitetaulukko 1.).

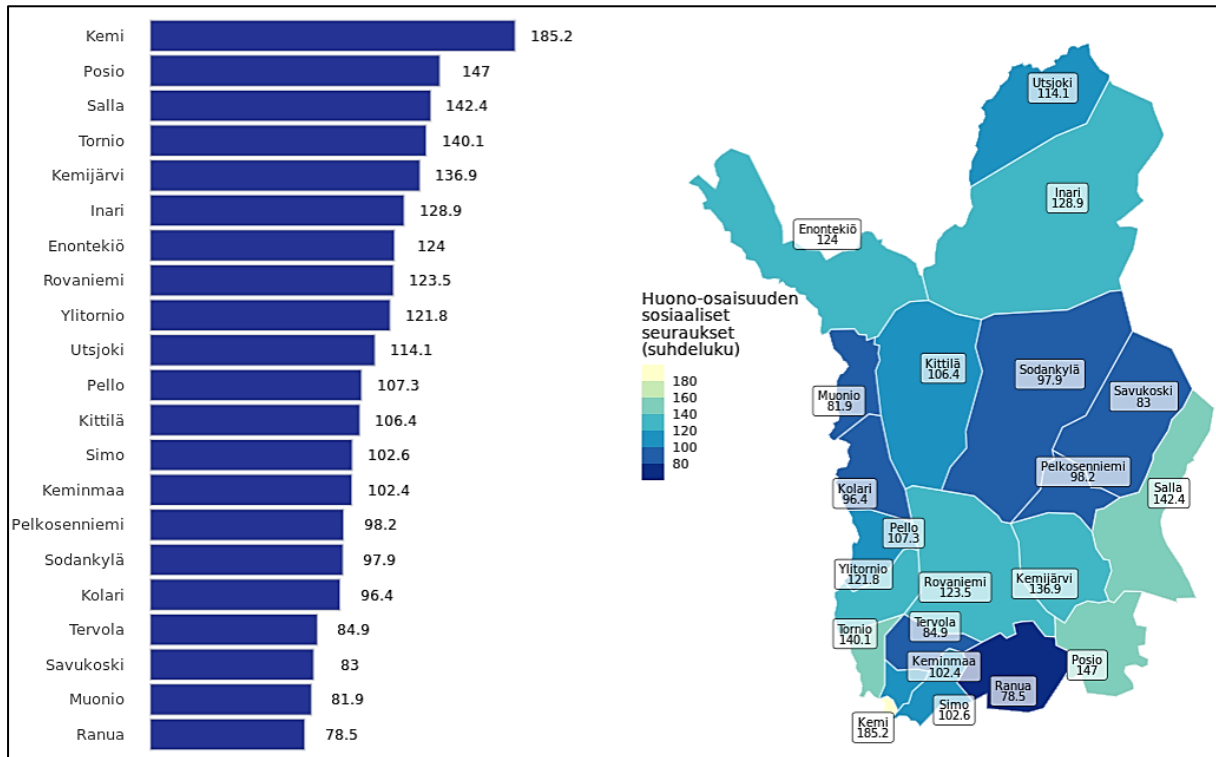

Kuva 1. Inhimillinen huono-osaisuus Lapin maakunnassa kunnittain. Lähde: Diakonia-ammattikorkeakoulu.

Inhimillisen huono-osaisuuden osalta *korkeimmat suhdeluvut* ovat Kemissä (165,8), Ranualla (132,3) ja Savukoskella (123,5) sekä *matalimmat* Kittilässä (65,7), Sodankylässä (74,2) ja Kolariissa (77,5). Korkeimman (Kemi) ja matalimman (Kittilä) suhdeluvun ero on 100,1-yksikköä, mikä tarkoittaa hieman yli 2,5-kertaista “äärikuntien” välistä eroa suhdeluvulla tarkasteltuna. Inhimillisen huono-osaisuuden kysymys kietoutuu koulutus- ja työmarkkinakansalaisuuden kautta toimeentuloon liittyvin kysymyksiin. Mitä korkeampi on kansalaisen tutkintotaso, sitä vakaampi on mitä todennäköisimmin myös hänen työmarkkina-asemansa ja tulotasonsa (esim. Mäki-Fränti 2019; Palkkarakenne 2019; Väestön koulutusrakenne 2019; Työelämän ja koulutuksen ... 2021). Inhimillisen huono-osaisuuden indikaattorit nostavat esille turvallisuuden ja turvattomuuden lähtötekijöitä eli taustamuuttujia. Ne keskittyvät omalta osaltaan niihin juuri-syihin, jotka myöhemmässä vaiheessa realisoituvat konkreettisena turvattomuuden tunteena ja vaikkapa alttiutena rikoksiin ja niihin johtavina arjen turvallisuuden ilmiöinä.

Kuvassa 2. kuvaamme sosiaalisen huono-osaisuuden seurauksia kunnittain Lapin maakunnassa. Huono-osaisuuden sosiaalisten seurausten summamuuttuja kuvaa huono-osaisuuden *yhteisöllisiä vaikutuksia*. Huono-osaisuuden sosiaaliset seuraukset -summaindikaattori muodos-

tuu kuntatasolla 0–17-vuotiaista lapsista, joista on tehty lastensuojeluilmoitus; kodin ulkopuolelle sijoitetuista 0–17-vuotiaista; päihteiden vaikutuksen alaisena tehdyistä rikoksista syylliseksi epäillyistä sekä poliisin tietoon tulleista henkeen ja terveyteen kohdistuneista rikoksista (Huono-osaisuuden sosiaaliset seuraukset ... s.a.; ks. tark. Liitetaulukko 2.).

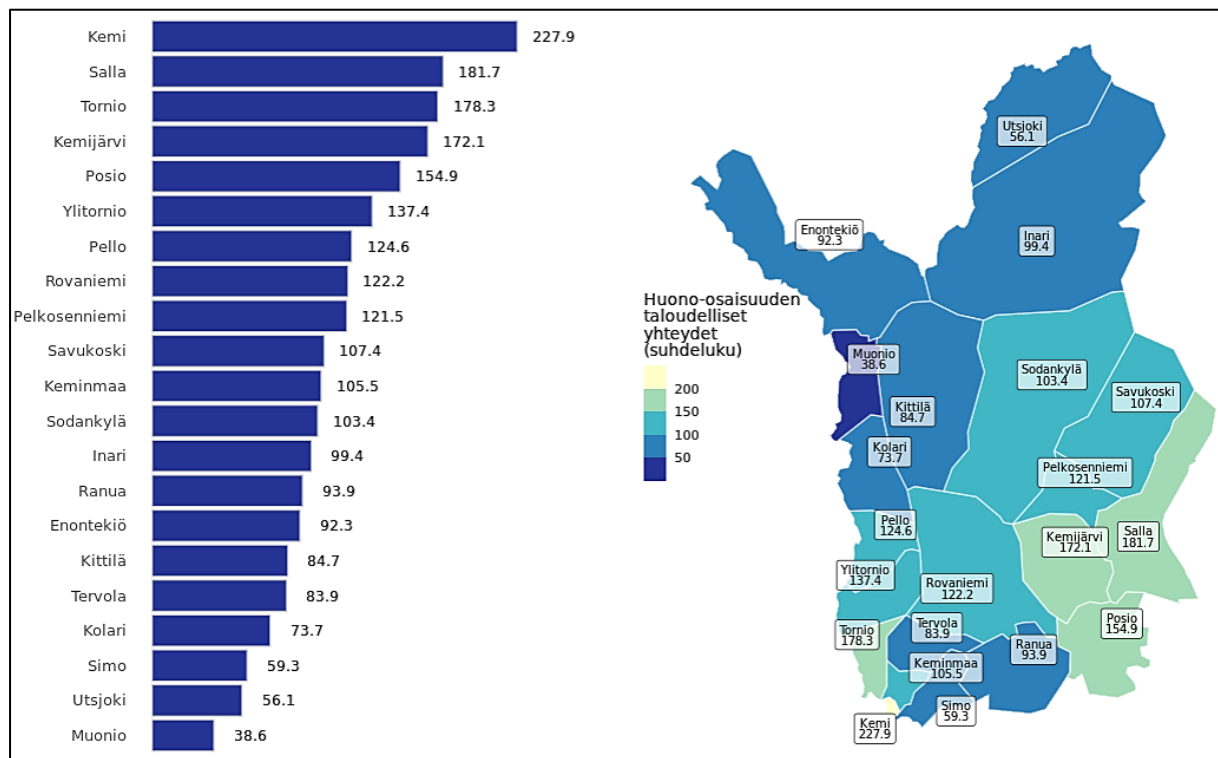

Kuva 2. Huono-osaisuuden sosiaaliset seuraukset Lapin maakunnassa kunnittain. Lähde: Diakonia-ammattikorkeakoulu.

Huono-osaisuuden sosiaalisten seurausten osalta *korkeimmat suhdeluvut* ovat Kemissä (185,2), Posiolla (147) ja Sallassa (142,4) sekä *matalimmat* Ranualla (78,5), Muoniossa (81,9) ja Savukoskella (83). Korkeimman (Kemi) ja matalimman (Ranua) suhdeluvun ero on 106,7-yksikköä, mikä tarkoittaa lähes 2,4-kertaista “äärikuntien” välistä eroa suhdeluvulla tarkasteltuna. Huono-osaisuuden sosiaalisten seurausten kysymys kytkeytyy yhteisölliseen viralliseen ja epäviralliseen turvaverkostoon (julkinen, yksityinen ja järjestösektori) ja sosiaalisen pääoman osatekijöihin (esim. Iisakka 2004; Lehto ym. 2017). Huono-osaisuuden sosiaaliset seuraukset osuvat turvallisuuden ja turvattomuuden perinteisiin indikaattoreihin (esim. rikokset), joilla voidaan arvioida konkreettista turvallisuuden tilannetta alueella ja kunnissa. Turvallisuus on kuitenkin ymmärrettävä laaja-alaisena käsitteenä, joka huono-osaisuuden yksi ulottuvuus.

Kuvassa 3. kuvaamme huono-osaisuuden taloudellisia yhteyksiä kunnittain Lapin maakunnassa. Huono-osaisuuden taloudellisten yhteyksien summamuuttuja kuvaa huono-osaisuuden

taloudellisia vaikutuksia *kuntataloudelle*. Huono-osaisuuden taloudelliset seuraukset -summaindikaattori muodostuu kuntatasolla aikuisten mielenterveyden avohoitokäynteistä; kunnan osarahoittamasta työmarkkinatuesta; lastensuojelun laitos- ja perhehoidon nettokäyttökustannuksista; päihdehuollon avopalveluasiakkaista; päihteiden vuoksi sairaaloiden ja terveyskeskusten vuodeosastoilla hoidetuista potilaista sekä täydentävästä toimeentulotuesta (Huono-osaisuuden taloudelliset seuraukset ... s.a.; ks. tark. Liitetaulukko 3.).

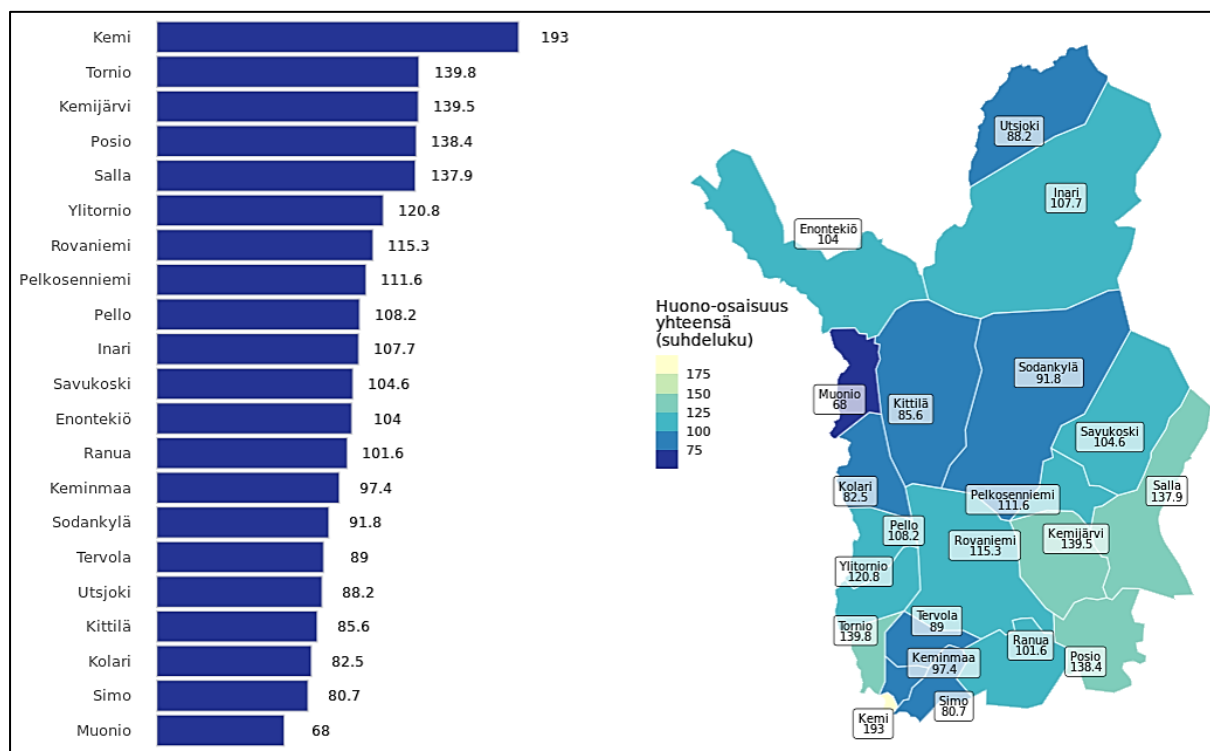

Kuva 3. Huono-osaisuuden taloudelliset seuraukset Lapin maakunnassa kunnittain. Lähde: Diakonia-ammattikorkeakoulu.

Huono-osaisuuden taloudellisten seurausten osalta *korkeimmat suhdeluvut* ovat Kemissä (227,9), Sallassa (181,7) ja Torniossa (178,3) sekä *matalimmat* Muoniossa (38,6), Utsjoella (56,1) ja Simossa (59,3). Korkeimman (Kemi) ja matalimman (Muonio) suhdeluvun ero on 189,3-yksikköä, mikä tarkoittaa lähes 5,9-kertaista “äärikuntien” välistä eroa suhdeluvulla tarkasteltuna. Huono-osaisuuden taloudelliset seuraukset heijastuvat kuntatalouteen sekä korjaa-
van että ennaltaehkäisevän hyvinvointityön näkökulmasta jälkimmäisen ollessa yksittäiselle kansalaiselle ja palvelujen kustannuksista vastaavalle kunnalle edullisempaa (esim. EHKÄISEVÄ TYÖ SÄÄSTÄÄ ... 2013; Zitting ym. 2020). Turvallisuus asettuu huono-osaisuuden taloudellisten seurausten tuloksissa siihen kokonaisuuteen, jonka inhimillisiä ja taloudellisia

kustannuksia voidaan pyrkiä ennaltaehkäisemään samoilla toimenpiteillä kuin huono-osaisuutta ylipäättään.

Kuvassa 4. kuvaamme huono-osaisuutta yhteensä kunnittain Lapin maakunnassa. Summa-
muuttuja on muodostettu inhimillisen, sosiaalisen ja taloudellisen huono-osaisuusmuuttujan
keskiarvosta (Huono-osaisuus yhteensä Lapin ... s.a.).

Kuva 4. Huono-osaisuus yhteensä Lapin maakunnassa kunnittain. Lähde: Diakonia-ammattikorkeakoulu.

Huono-osaisuuden summatiivisten seurausten osalta *korkeimmat suhdeluvut* ovat Kemissä (193), Torniossa (139,8) ja Kemijärvellä (139,5) sekä *matalimmat* Muoniossa (68), Simossa (80,7) ja Kolarissa (82,5). Korkeimman (Kemi) ja matalimman (Muonio) suhdeluvun ero on 125-yksikköä, mikä tarkoittaa hieman yli 2,8-kertaista “äärikuntien” välistä eroa suhdeluvulla tarkasteltuna. Huono-osaisuuden summatiivisia yksilö- ja yhteisötason sekä kuntatalouden vaikutuksia arvioitaessa ja niihin inhimillisiä kustannustehokkaita ratkaisuja etsittäessä korostuu paikallinen, alueellinen ja maakunnallinen strateginen tavoitteellinen tutkittuun tietoon perustuva hyvinvointijohtaminen. Tällöin keskiössä on toisaalta oikea-aikainen ja riittävä ennaltaehkäisevä ja korjaava hyvinvointityö sekä toisaalta hyvinvointipoliittisten päätösten vaikutusten ennakoarviointi (ks. Saari 2019, 63–67; Pekkanen ym. 2020). Ehkäisevien ja hyvinvointia

tukevien palveluiden merkitys korostuu ylisukupolvisen ongelma-alueen katkaisemisessa ja syrjäytymisen ehkäisemisessä (Hilli ym. 2017). On tärkeää, että hyvinvointistrategia laaditaan riittävän laajalla eri toimijatahojen (ml. henkilöstö, kuntalaiset, järjestösektori) kokoonpanolla ja että sille on määritelty riittävän selkeät ja kohdennetut strategiset tavoitteet (Syväjärvi & Leinonen 2019; Kainulainen ym. 2020). Huono-osaisuuden summamuuttuja nostaa turvallisuuden näkökulmasta esille kohteita ja paikkakuntia, joissa on erityistä tarvetta jatkotutkimukselle. Taulukossa niitä kuntia, joihin on kasaantunut huono-osaisuutta, tulee tarkastella tarkemmalla muuttujavalikoimalla. Esimerkiksi Kemi, kuten Lapin maakunnat muutkin suuremmat kaupungit, johtaa poliisin tietoon tulleissa omaisuusrikoksissa. Samoin alioikeuksissa tuomitettujen 15 vuotta täyttäneiden osalta Kemi ja Kemijärvi ovat varsin korkealla. Tärkeää on löytää ne juurisyyt, jotka selittävät tilannetta.

Kaiken kaikkiaan lappilaiskuntien hyvä- ja huono-osaisuusprofiili on eriytynyt varsin voimakkaasti kuntien välillä – jopa naapurikuntien keskuudessa (esim. Kemi vs. Simo) kunnan väestö- ja elinkeinorakenteen, väestön koulutustason sekä valitun hyvinvointistrategisen vision mukaan. Lakisääteisyydestä huolimatta myös kuntien hyvinvoinnin ja terveyden edistämisaktiivisuus vaihtelee. (ks. tark. Hyvinvointijohtaminen kunnassa 2021.) Myös työssäkäyntialueet ja pendelöinti-intensiteetti (palkkatyössäkäynti oman asuinkunnan ulkopuolella) heijastuvat kunnittaisiin hyvä- ja huono-osaisuusprofiileihin. Työpaikkapendelöinti voi muodostua päivittäiseksi tai viikoittaiseksi asuinpaikkakunnan ja työpaikkakunnan välisen etäisyyden perusteella sen mukaan, onko kyseessä aluetyyppinä esimerkiksi sisempi kaupunkialue vai harvaan asuttu maaseutu (Piela 2017; Työmatkan pituus 2018; Helminen ym. 2020). Erityisesti harvaan asutulla maaseudulla käyntiasiointimatkat voivat muodostua pitkiksi hyvinvointipalvelukoston harventumiskehityksen myötä, mikä heijastuu myös hyvinvointiturvallisuuden kokemukseen (Asiakaspalvelu 2014, 20–24). Huono-osaisuus, syrjäytyminen ja sen uhka aiheuttavat kansalaisille turvattomuutta ja turvattomuuden tunnetta.

Hyvinvointipalveluja käyttäville kansalaisille esimerkiksi hyvinvointipalveluiden tuottamiskustannusten nousu voi tarkoittaa optimaalisimmillaan sitä, että he saavat tarvitsemiaan palveluja riittävästi, mutta hyvinvointipalveluja tuottaville tahoille hyvinvointipalveluiden tuottamiskustannusten nousu saattaa aiheuttaa painetta toimintamenojen kustannussäästöihin ja palveluiden kohdentamisen priorisointeihin (esim. Suikkanen ym. 2014, 273–294; Selkälä & Viinamäki 2015, 255–266). Kuntalaislähtöisesti ajateltuna esimerkiksi 75 vuotta täyttäneiden %:osuuden kehitys väestöstä pitäisi tulkita kuntalaislähtöisesti myönteiseksi kehityssuunnaksi,

koska se kuvaa väestön yleisen elintason nousua ja hyvinvointipalvelujärjestelmän kehittymistä väestön tarpeita vastaaviksi, eikä taloudellisenä kustannuseränä, kuten nykyisin varsin yleisesti tehdään (Saarenheimo ym. 2014; Komp-Leukkunen ym. 2021.)

Johtopäätelmiä

Monitoimijainen, hallinnon rajat ylittävä verkostoyhteistyö nostetaan monessa hyvinvointia ja turvallisuutta ohjaavassa strategiassa keskiöön. Tätä on korostettu niin valtakunnallisissa kuin alueellisissa asiakirjoissa, ja toteutettu maakunnassamme Lapin turvallisuusverkoston työssä sekä toteutetuissa kehittämishankkeissa. Lapissa hyvinvointi- ja turvallisuustyön yhdistämistä on jo viety pitkälle. Sosiaalisen osallisuuden teemaa, eli ennaltaehkäisevää työtä syrjäytymisen ja eriarvoistumisen saralla, on myös toteutettu Lapissa runsaasti kuluneen ohjelmakauden aikana. Suoranaiseen turvallisuustyöhön kehittämishankeresursseja sitä vastoin on ohjattu melko niukasti.

Kansalaisten hyvinvointiturvallisuutta tuottaa moniammatillinen ja -toimijainen yhteistyöverkosto, jonka toiminnan keskeisen reunaehdon muodostaa eri toimijoiden välinen riittävän kattava ja nopea tiedonvälitys asiakaslähtöisyyden luodessa toiminnan perustan (Vahvemmat yhdessä – Moniammatilliset ... 2014, 3–6; ks. myös Fux & Albert 2019; Giacometti ym. 2019). Oikea-aikainen ennalta ehkäisevä työ on kustannustehokasta sekä kontrolli- ja hyvinvointiturvallisuutta tuottavien toimijatahojen toimintaresurssien näkökulmasta että palveluja saavien kansalaisten näkökulmasta heidän hyvinvointinsa ja elämänlaadun kohentuessa ilman usein pitkäkestoista ja kallista korjaavaa hyvinvointityötä. Oikea-aikaisen ennaltaehkäisevän hyvinvointiturvallisuustyön perustan muodostaa yhteisyyttä ja paikallisyhteisöjä vahvistava sosiaaliturva – erityisesti yhteisö- ja yhdyskuntatyö, koska useat yksilölliset ongelmat koskettavat laajempia asuinalueita ja niiden vuorovaikutusverkostoja. Keskeisessä roolissa on kansalaisten omista voimavaroista ja tarpeista sekä niiden aktivoinnista lähtevä ikäryhmäneutraali etsivä sosiaalityö (Helne ym. 2012, 97.; ks. myös Matthies ym. 2001; Fux & Albert 2019).

Paikallista ja ilmiökohtaista kokemusasiantuntijuutta hyödyntävä kulttuurisensitiivinen monitoimijainen työorientaatio ja ekososiaalinen hyvinvointityö luovat puitteet kansalaisten kontrolli- ja hyvinvointiturvallisuuden kokemukselle, ylläpitämiselle sekä elämänhallinnalle asuinalueesta, elämäntilanteesta ja elinvaiheesta riippumatta (Matthies ym. 2001; Heikkilä ym. 2019). Kansalaisilla oleva ja heille muodostuva yksilöllinen ja yhteisöllinen turvallisuuden

tunne on keskeinen osa heidän hyvinvointiaan sekä heidän itsensä hallitsemaa ja ohjaamaa elämänhallintaansa. Paikkakunnan ja alueen turvallisuusimago toimivan hyvinvointipalvelujärjestelmän lisäksi on myös keskeinen vetovoimatekijä paikkakunnalle asettautumisessa niin yritysten kuin kansalaistenkin keskuudessa. (Viinamäki ym. 2019.)

Osallisuus ja osallistuminen ovat yhä keskeisemmässä roolissa lainsäädännön lisäksi myös sosiaalipoliittisesti kestävää hyvinvointia korostavissa yksilö- kuin yhteiskuntatason diskursseissa niin Suomessa kuin muuallakin (esim. Syrjäytyminen ja yhteiskunnallinen ... s.a.; Transforming our world ... s.a.). Tuula Helne, Tuuli Hirvilampi ja Markku Laatu ovat reaaliaikaistaneet *Sosiaalipoliittikka rajallisella maapallolla* -teoksessaan Erik Allardtin luomaa *Having* (mitä ihmisellä voi kohtuudella olla), *Loving* (kuuluminen ja rakastaminen) ja *Being* (eheä kokemus maailmassa olemisesta) hyvinvoinnin ulottuvuuserittelyä *Doing*-hyvinvoinnin ulottuvuudella, joka tarkoittaa vastuullista ja mielekästä tekemistä (Helne ym. 2012, 87). Sosiaalipoliittisesti kestävää hyvinvointia korostavissa diskursseissa korostuu ekologisuus sekä asioiden ja tekemisen kohtuullistaminen osallistumismahdollisuuksien luomisen lisäksi. Käytävissä olevat turvallisuuden indikaattorit eivät mittaa turvallisuuden tunteeseen liitettäviä seikkoja, mutta katsauksesta voidaan muodostaa yleiskuvaa myös turvallisuudesta laaja-alaisena hyvinvoinnin osatekijänä.

Lähteet

- Asiakaspalvelu2014 – Yhdessä palvelut lähelle. Julkisen hallinnon yhteisen asiakaspalvelun jatkovalmistelutyöryhmän loppuraportti. Valtiovarainministeriön julkaisuja 20/2014. Viitattu 23.3.2021 <https://vm.fi/documents/10623/360836/Asiakaspalvelu2014+yhdess%C3%A4+palvelut+l%C3%A4helle+raportti/2c873246-1263-41f0-a749-7642f13c1647>
- Diakonia-ammattikorkeakoulu. Huono-osaisuus Suomessa –karttasivusto. Viitattu 31.3.2021 www.diak.fi/eriarvoisuus
- EHKÄISEVÄ TYÖ SÄÄSTÄÄ RAHAA. Ehkäisevän työn kustannusvaikuttavuus lasten, nuorten ja perheiden palveluissa 2013. Viitattu 6.4.2021 <http://www.ula.fi/assets/Public-files/Suomenkieliset-kirjat/Ehkaisevatyosaastarahaaesitenettiversio.pdf>
- ENSKA, Poliisin ennalta estävän työn strategia 2019–2023. Sisäministeriö 2019. Viitattu 29.1.2021 https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/161300/SM_3_19_ENSKA.pdf
- Fux, B. & Albert, E. 2019. Individualisierender oder kollektivierender Sozialstaat – Pfadwechsel als Option? Viitattu 1.4.2021 <https://www.suz.uzh.ch/dam/jcr:8389720c-0bd3-43bc-992e-fc0619c4d37e/31%20Fux%20und%20Albert.pdf>
- Giacometti, A., Teräs, J. & Aalto, H. 2019. Social and Economic Resilience in the Bothnian Arc Cross-Border Region. Nordregio Report 2019:11. Viitattu 1.4.2021 <http://norden.diva-portal.org/smash/get/diva2:1344958/FULLTEXT01.pdf>
- Hankehakemus Arjen turvallisuuden - aktivoiva osallisuus syrjäytymisen ehkäisyssä 2020.

- Harvaan asuttujen alueiden turvallisuus 2020. Tilanneraportti turvallisuudesta harvaan asutuilla seuduilla. Sisäministeriö 2020. Viitattu 29.1.2021 https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/162501/SM_2020_15.pdf
- Heikkilä, L., Laiti-Hedemäki, E. & Miettunen, T. (toim.) 2019. BUORRE EALLIN GÁVPOGIS. – Saamelaisten hyvä elämä ja hyvinvointipalvelut kaupungissa. LAPIN YLIOPISTON YHTEISKUNTATIEETEELLISIÄ JULKAISUJA, B. Tutkimusraportteja ja selvityksiä. Viitattu 2.4.2021 68. https://lauda.ulapland.fi/bitstream/handle/10024/63895/SARA_GAVPOGIS_valmis20190607%28korj%29-1.pdf?sequence=1&isAllowed=y
- Helminen, V., Nurmio, K. & Vesanen, S. 2020. Kaupunki–maaseutualueluokitus 2018. Paikkatietopohjaisen alueluokituksen päivitys. Suomen ympäristökeskuksen raportteja 21/2020. Viitattu 26.3.2021 <http://hdl.handle.net/10138/315440>
- Helne, T., Hirvilammi, T. & Laatu, M. 2012. Sosiaalipolitiikka rajallisella maapallolla. Viitattu 1.4.2021 https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/34643/Sosiaalipolitiikka_rajallisella_maapallolla.pdf?sequence=4
- Hilli, P., Ståhl, T., Merikukka, M. & Ristikari, T. 2017. Syrjäytymisen hinta – case investoinnin kannattavuuslaskemasta. YHTEISKUNTAPOLITIIKKA 82 (2017):6. Viitattu 6.4.2021 <http://urn.fi/URN:NBN:fi-fe2017121455844>, 663–675.
- Huono-osaisuuden sosiaaliset seuraukset Lapin maakunnassa kunnittain s.a. Diakonia-ammattikorkeakoulu. Huono-osaisuus Suomessa karttasovellutus (Diak), data: THL (perusdata) & Diak (mediaanisuhteutus). Viitattu 31.3.2021 <https://diak.shinyapps.io/karttasovellus/>
- Huono-osaisuuden taloudelliset seuraukset Lapin maakunnassa kunnittain s.a. Diakonia-ammattikorkeakoulu. Huono-osaisuus Suomessa karttasovellutus (Diak), data: THL (perusdata) & Diak (mediaanisuhteutus). Viitattu 31.3.2021 <https://diak.shinyapps.io/karttasovellus/>
- Huono-osaisuus Suomessa -karttasivusto. Diakonia-ammattikorkeakoulu. Viitattu 31.3.2021 <https://diak.shinyapps.io/karttasovellus/>
- Huono-osaisuus yhteensä Lapin maakunnassa kunnittain s.a. Diakonia-ammattikorkeakoulu. Huono-osaisuus Suomessa karttasovellutus (Diak), data: THL (perusdata) & Diak (mediaanisuhteutus). Viitattu 31.3.2021 <https://diak.shinyapps.io/karttasovellus/>
- Hyvinvoinnin, terveyden ja turvallisuuden edistäminen 2030 - valtioneuvoston periaatepäätös. Sosiaali- ja terveysministeriö 17.6.2020. Viitattu 29.1.2021 https://stm.fi/documents/1271139/20825107/Hyvinvoinnin+terveyden+ja+turvallisuuden+edist%C3%A4minen+2030+-+valtioneuvoston+periaatep%C3%A4%C3%A4t%C3%B6s_F2020.pdf/66e90eeb-138e-b6b3-9b68-83232c174240/Hyvinvoinnin+terveyden+ja+turvallisuuden+edist%C3%A4minen+2030+-+valtioneuvoston+periaatep%C3%A4%C3%A4t%C3%B6s_F2020.pdf
- Hyvinvointijohtaminen kunnassa 2021. THL. Viitattu 6.4.2021 <https://thl.fi/fi/web/hyvinvoinnin-ja-terveyden-edistamisen-johtaminen/hyvinvointijohtaminen/hyvinvointijohtaminen-kunnassa>
- Hyvä elämä – turvallinen arki. Valtioneuvoston periaatepäätös sisäisen turvallisuuden strategiasta. Sisäministeriö 15/2017. Viitattu 29.1.2021 <https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/80782/sisaisen-turvallisuuden-strategia-verkko.pdf>
- Hämäläinen, T. 2013. Kohti kestävästä hyvinvointia. Uuden sosioekonomisen yhteiskuntamallin rakennuspuita. Sitra, Versio 1.0, lokakuu 2013. Viitattu 17.3.2021 https://media.sitra.fi/2017/02/23225247/Kohti_kestavaa_hyvinvointia.pdf
- Iisakka, L. 2004. Sosiaalinen pääoma suomalaisissa haastattelu- ja kyselyaineistoissa vuoden 1990 jälkeen. Tilastokeskus. Viitattu 6.4.2021 http://www.stat.fi/org/tut/dthemes/papers/sospaaoma_sospaa.html

- Inhimillinen huono-osaisuus Lapin maakunnassa kunnittain s.a. Diakonia-ammattikorkeakoulu. Huono-osaisuus Suomessa karttasovellutus (Diak), data: THL (perusdata) & Diak (mediaanisuh-teutus). Viitattu 31.3.2021 <https://diak.shinyapps.io/karttasovellus/>
- Kainulainen, S., Wiens, V., Zitting, J., Sauvola, R. & Pulliainen, M. 2020. ERIARVOISUUTTA KA-VENTAMASSA. Tunnista kehittämistarve alueellasi ja hyödynnä valmiit välineet. Diakonia-am-mattikorkeakoulu, SOSIAALISEN OSALLISUUDEN EDISTÄMISEN KOORDINAA-TIOHANKE — SOKRA. Viitattu 6.4.2021 [https://www.theseus.fi/bitstream/han-dle/10024/335439/978-952-493-352-0_web.pdf?sequence=5&isAllowed=y](https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/335439/978-952-493-352-0_web.pdf?sequence=5&isAllowed=y)
- Komp-Leukkunen, K. (ed.) 2021. Life-histories in Finland: First results from the Survey of Health, Ageing and Retirement in Europe. Viitattu 2.4.2021 https://www.vaesto-liitto.fi/uploads/2021/03/7385700b-life-histories-in-finland_share-kirja_lopullinen-verkkoon.pdf
- Kotiranta, T. & Mäntysaari, M. 2017. Vaikuttavuus tulee ja menee – ja palaa taas takaisin. Teoksessa Tuulio-Henriksson, A-M., Kalliomaa-Puha, L. & Rauhala, P.-L. (toim.) Harkittu, tutkittu, avoin. Marketta Rajavaaran juhla-kirja. Kelan tutkimus. Viitattu 28.3.2021 [https://helda.hel-sinki.fi/bitstream/handle/10138/178926/Harkittu%20tutkittu%20avoin.pdf?sequence=2](https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/178926/Harkittu%20tutkittu%20avoin.pdf?sequence=2), 35–50.
- Kuntalaki 410/2015. Finlex. Viitattu 28.3.2021 <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2015/20150410>
- Laki sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista 812/2000. Finlex. Viitattu 28.3.2021 <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2000/20000812>
- Lapin hyvinvointiohjelma 2025. Me teemme kaikille hyvän elämä maailman puhtaimmassa maakun-nassa. Lapin liitto 2019. Viitattu 29.1.2021 <https://www.lapinliitto.fi/wp-con-tent/uploads/2020/10/Lapin-hyvinvointiohjelma-28.2.2019.pdf>
- Lapin hyvinvointiohjelman ja turvallisuussuunnitelman Toimeenpanosuunnitelma 2020–2025. Alue-hallintovirasto, Lapin liitto 4.2.2021. Viitattu 4.2.2021 https://www.lapinliitto.fi/wp-con-tent/uploads/2021/02/Lapin-hyvinvointiohjelman-ja-turvallisuussuunnitelman-toimeenpano-oh-jelma-final_-2020-202527.1.2021.pdf
- Lapin turvallisuusverkosto 2020. Lapin maakunnallinen turvallisuussuunnitelma 2020–2023. Arjen turvaa Lapissa, Sisäisen turvallisuuden strategian mukaisen maakunnallisen turvallisuussuunnitte-lun ja yhteistoiminnan toteuttaminen Lapissa. Lapin aluehallintovirasto. Viitattu 29.1.2021 <https://www.lapinliitto.fi/wp-content/uploads/2020/10/Lapin-maakunnallinen-turvallisuussuunni-telma-2020-2023.pdf>
- Lappi-Sopimus. Maakuntaohjelma 2018–2021. Lapin liitto 2017. Viitattu 29.11.2021 <https://www.la-pinliitto.fi/wp-content/uploads/2020/08/Lappi-Sopimus2018-2021.pdf>
- Lehto, U.-S., Ojanen, M., Nieminen, T., & Turpeenniemi-Hujanen, T. 2017. Sosiaalisten resurssien vaikutus hyvinvointiin ja terveyteen: sairausspesifi sosiaalinen pääoma. Sosiaalilääketieteellinen Aikakauslehti, 54(4). Viitattu 6.4.2021 <https://doi.org/10.23990/sa.67759>, 297–309.
- Maailman turvallisinta maata tekemässä, Sisäisen turvallisuuden strategian toimeenpanoraportti 31.5.2019. Sisäministeriö 2019. Viitattu 29.1.2021 https://julkaisut.valtioneu-vosto.fi/bitstream/handle/10024/161676/SM_27_19_Maailman%20turvallisinta%20maata%20te-kemassa.pdf
- Mahdollisuuksien maaseutu. Maaseutupoliittinen kokonaisohjelma 2014–2020. 2014. Työ- ja elinkei-noministeriön julkaisuja. Alueiden kehittäminen 9/2014. Viitattu 17.3.2021 http://www.tem.fi/fi-les/38800/Mahdollisuuksien_maaseutu_Maaseutupoliittinen_kokonaisohjelma_2014-2020.pdf
- Matthies, A-M., Närhi, K. & Ward, D. (eds.) 2001. THE ECO-SOCIAL APPROACH IN SOCIAL WORK. Viitattu 1.4.2021 https://jyx.jyu.fi/bitstream/handle/123456789/48562/SoPhi58_978-951-39-6497-9.pdf?sequence=1

- Merkityksellinen Suomessa -toimintaohjelma. Ohjelma vihapuheen ja rasismien estämiseksi ja yhteiskunnallisen osallisuuden edistämiseksi. Opetus- ja kulttuuriministeriö 2.5.2016.
- Mäki-Fränki, P. 2019. Vaikka koulutus kannattaa, suomalaisten koulutustason kasvu on pysähtymässä. Euro&Talous, SUOMEN PANKIN AJANKOHTAISIA ARTIKKELEITA TALOUDESTA. Viitattu 6.4.2021 <https://www.eurojatalous.fi/fi/2019/artikkelit/vaikka-koulutus-kannattaa-suomalaisen-koulutustason-kasvu-pysahtymassa/>
- Obrecht, W. 2003. Probleme der Entwicklung der Disziplin und Profession der Sozialen Arbeit. FACHTAGUNG SOZIALARBEITSWISSENSCHAFT –HOCHSCHULE FÜR SOZIALE ARBEIT ZÜRICH, 31.10./1.11. 03 Viitattu 25.3.2021 http://www.academia.edu/3242358/Probleme_der_Entwicklung_der_Disziplin_und_Profession_der_Sozialen_Arbeit_1
- Opielka, M. 2013. Gerechtigkeit und Soziale Arbeit. Sozialethische und sozialpolitische Perspektiven. EthikJournal 1. Jg. | 1. Ausgabe 2013 | April. Viitattu 25.3.2021 https://www.sw.eah-jena.de/fbsw/profs/michael.opielka/downloads/doc/2013/Michael_Opielka-Gerechtigkeit_und_Soziale_Arbeit_in_EthikJournal_1.Jg_1_2013.pdf
- Palkkarakenne 2019. Tilastokeskus. Suomen virallinen tilasto, Palkat ja työvoimakustannukset 2021. Viitattu 6.4.2021 https://www.stat.fi/til/pra/2019/pra_2019_2021-03-11_fi.pdf
- Pekkanen, N., Saaristo, V. & Ståhl, T. 2020. Hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen rakenteet, prosessit ja toimenpiteet kunnissa sekä alueilla. Tutkimuksesta tiiviisti 5/2020. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. Viitattu 6.4.2021 https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/139293/URN_ISBN_978-952-343-476-9.pdf?sequence=1&isAllowed=y
- Piela, P. 2017. Kohti kestävästä työmatkailusta – polkisitko puolesta tunnissa töihin? Tieto&Trendit. Viitattu 29.3.2021 <http://www.stat.fi/tietotrendit/artikkelit/2017/kohti-kestavaa-tyomat-kailua-polkisitko-puolesta-tunnissa-toihin/>
- Ramstad, E. & Alasoini, T. (toim.) 2007. Työelämän tutkimusavusteen kehittäminen Suomessa. Lähestymistapoja, menetelmiä, kokemuksia, tulevaisuuden haasteita. Raportteja/Tykes, 53. Helsinki, Työministeriö. Viitattu 25.3.2021 <https://docplayer.fi/108175-Tyoelaman-tutkimusavusteen-kehittaminen-suomessa-lahestymistapoja-menetelmia-kokemuksia-tulevaisuuden-haasteita.html>
- Saarenheimo, M. (toim.) 2014. Ikäpolvien taju – elämänkulku ja ikäpolvet muuttuvassa maailmassa. Viitattu 2.4.2021 https://www.ikainstituutti.fi/content/uploads/2016/08/artikkelikoelma_webreso.pdf
- Saari, J. 2019. Hyvinvointivaltio eriarvoistuneessa yhteiskunnassa. Toimi-hankkeen selvityshenkilön raportti. Viitattu 6.4.2021 <https://vnk.fi/documents/10616/5698452/Selvityshenkil%C3%B6+Juho+Saaren+raportti+30.1.2019+-+Hyvinvointivaltio+eriarvoistuneessa+yhteiskunnassa>
- Satka, M., Julkunen, J., Kääriäinen, A., Poikela, R., Yliruka, L. & Muurinen, H. 2016. Johdanto – Käytäntötutkimus tietona ja taitona. Teoksessa Satka, M., Julkunen, J., Kääriäinen, A., Poikela, R., Yliruka, L. & Muurinen, H. (toim.) KÄYTÄNTÖTUTKIMUKSEN TAITO. Heikki Waris -instituutti ja Mathilda Wrede -institutet 2016. Viitattu 1.4.2021 http://www.socca.fi/files/5598/Kaytantotutkimuksen_taito_julkaisu.pdf, 8–30
- Selkälä, A. & Viinamäki, L. 2015. Toimijoiden kokemukset näyttötutkintojen vaikuttavuudesta. Teoksessa Viinamäki, L. & Selkälä, A. (toim.). 20 vuotta suomalaista näyttötutkintojärjestelmää – ”Näyttötutkinto on ollut silloin onnistunut valinta, jos työtön tai työttömyysuhan alainen henkilö saa tutkinnon läpi ja työllistyy haluamaansa työhön” Opetushallitus. Raportit ja selvitykset 2015:2. Viitattu 29.3.2021 http://www.e-julkaisu.fi/oph/nayttotutkintojarjestelma_20_vuotta/#pid=4,187-285.

- Sosiaalihuoltolaki 1301/2014. Finlex. Viitattu 28.3.2021 <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2014/20141301>
- Sotkanet.fi s.a. THL, Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2005–2021. Viitattu 1.4.2021 <https://sotkanet.fi/sotkanet/fi/index>
- Suikkanen, A., Viinamäki, L. & Selkälä, A. 2014. Tutkijoiden tilannearvio Itä-Lapin seutukuntalaisten hyvinvoinnista Teoksessa Viinamäki, L. (toim.) 2014. Itä-Lapin seutukunnan hyvinvointibarometri 2013. Lapin ammattikorkeakoulu, Sarja A. Tutkimukset 1/2014. Viitattu 29.3.2021 <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-316-009-5>, 273–294.
- Suomen perustuslaki 731/1999. Finlex. Viitattu 28.3.2021 <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1999/19990731>
- Syrjäytyminen ja yhteiskunnallinen osallisuus s.a. Viitattu 25.3.2021 <https://kestavakehitys.fi/seuranta/syrjaytyminen-ja-yhteiskunnallinen-osallisuus>
- Syväjärvi, A. & Leinonen, J. 2019. Hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen strategiatyö vaatimatonta - osallisuutta ja yhteistyötä vahvistettava. Policy brief 13/2. PROMEQ-hanke. Viitattu 6.4.2021 <https://www.promeq.fi/loader.aspx?id=d78baa87-61d6-4d58-9625-7bade08b9073>
- Tasa-arvoista yhteistyötä – Lapin järjestöstrategia 2030. Lapin liitto, 2014. Viitattu 29.1.2021 <https://www.lapinliitto.fi/wp-content/uploads/2021/01/Lapin-jarjestostrategia.pdf>
- Toikko, T. & Rantanen, T. 2009. Tutkimuksellinen kehittämistoiminta. Tampere: Tampere university press.
- Transforming our world: the 2030 Agenda for Sustainable Development s.a. Viitattu 25.3.2021 <https://sustainabledevelopment.un.org/post2015/transformingourworld>
- Turvallisuutta kaikkialla – paikallisen ja alueellisen turvallisuussuunnittelun kansalliset linjaukset. Sisäministeriö 2019. Viitattu 29.1.2021 https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/161278/SM_2_2019_Turvallisuutta%20kaikkialla.pdf
- Työmatkan pituus 2018. Findikaattori. Tilastokeskus. Viitattu 31.3.2021 https://findikaattori.fi/fi/70#_ga=2.117305094.160212813.1535609239-440703771.1535609239
- Töihin Suomeen - Hallituksen maahanmuuttopoliittinen ohjelma työperusteisen maahanmuuton vahvistamiseksi. Sisäministeriö 04.01.2018. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-324-176-3>
- Työelämän ja koulutuksen ulkopuolella olevat 2021. Euroopan elin- ja työolojen kehittämissäätiö. Viitattu 6.4.2021 <https://www.eurofound.europa.eu/fi/topic/neets>
- Vahvemmat yhdessä – Moniammatilliset toimintamallit arjen turvallisuuden parantamiseksi. SISÄMINISTERIÖN JULKAISU 31/2014. Viitattu 1.4.2021 <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-491-999-9>
- Viinamäki, L., Silvenius, R. & Raasakka, E. 2019. Turvallisuus osana kehittyviä hyvinvointipalveluja. Lumen. Lapin ammattikorkeakoulun verkkolehti 2/2019, <https://www.lapinamk.fi/loader.aspx?id=a6b21928-6c75-490c-a297-641d40ce0b9b>
- Viinamäki, L. 2019. Havaintoja sosiaalialan käytäntötutkimuksesta. Teoksessa Viinamäki, L. (toim.) Sosiaalialan käytäntötutkimus. Seitsemän retkeä sosiaalialan käytäntötutkimukseen. Lapin ammattikorkeakoulu, Sarja B. Tutkimusraportit ja kokoomateokset 21/2019. Viitattu 1.4.2021 <https://www.lapinamk.fi/loader.aspx?id=aababa33-5992-4eb0-87d7-7a2c703312f3>, 9–15.
- Väestön koulutusrakenne 2019. Tilastokeskus, Suomen virallinen tilasto, Koulutus 2020. Viitattu 6.4.2021 https://www.stat.fi/til/vkour/2019/vkour_2019_2020-11-05_fi.pdf
- van Zanden, J. L., Baten, J., D’Ercole, M. M., Pijpma, A., Smith, C. & Timmer, M. P. 2014. How was life? OECD Publishing, Pariisi.

Zitting, J., Kainulainen, S. & Wiens, W. 2020. Huono-osaisuus rasittaa kuntien taloutta. HTEISKUNTAPOLITIIKKA 85 (2020):3. Viitattu 6.4.2021 https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/140094/YP2003_Zittingym.pdf?sequence=2&isAllowed=y , 316–322.

Zitting, J., Kainulainen, S. & Wiens, W. 2021. Uusi karttasivusto paljastaa, miten huono-osaisuus vaihtelee alueiden välillä. Viitattu 1.4.2021 <https://dialogi.diak.fi/2020/05/13/uusi-karttasivusto-paljastaa-miten-huono-osaisuus-vaihtelee-alueiden-valilla/>

Liitetaulukko 1. Inhimillinen huono-osaisuus -summamuuttujatilastojen tietosisällöt ja muuttujan tarkasteluvuodet.

Summamuuttuja	Tilaston tietosisältö (Sotkanet.fi, THL) ja muuttujan tarkasteluvuodet (Huono-osaisuus Suomessa -karttasi-vusto, Diakonia-ammattikorkeakoulu)
Inhimillinen huono-osaisuus	
Koulutuksen ulkopuolelle jääneet 17–24-vuotiaat, % vastaavan ikäisestä väestöstä ✓ (ind. 3219)	Indikaattori ilmaisee koulutuksen ulkopuolelle jääneiden 17–24-vuotiaiden osuuden prosentteina vastaavan ikäisestä väestöstä. Koulutuksen ulkopuolelle jääneillä tarkoitetaan henkilöitä, jotka ko. vuonna eivät ole opiskelijoita tai joilla ei ole tutkintokoodia eli ei perusasteen jälkeistä koulutusta. ✓ Muuttuja on muodostettu vuosien 2017–2019 tilastojen keskiarvosta vuosivaihtelun minimoimiseksi, ja suhteuttamalla arvo keskimmaiseen eli mediaanimaakuntaan/-seutukuntaan/-kuntaan vertailun helpottamiseksi.
Kunnan yleinen pienituloisuusaste ✓ (ind. 3099)	Indikaattori ilmaisee pienituloisiin kotitalouksiin kuuluvien henkilöiden osuuden prosentteina kaikista alueella asuvista henkilöistä. Pienituloisuuden rajana käytetään 60 % suomalaisten kotitalouksien käytettävissä olevan ekvivalentin rahatulon (uudistetulla OECD-skaalalla laskien) mediaanista kunakin vuonna. Käytettävissä olevat rahatulot lasketaan summaamalla palkka-, yrittäjä- ja pääomatulot sekä saadut tulonsiirrot ja vähentämällä summasta maksetut tulonsiirrot. Ekvivalentti tulo lasketaan suhteuttamalla kotitalouden kaikkien jäsenten käytettävissä olevien tulojen summa kotitalouden kulutusyksiköiden summaan. ✓ Muuttuja on muodostettu vuosien 2017–2019 tilastojen keskiarvosta vuosivaihtelun minimoimiseksi, ja suhteuttamalla arvo keskimmaiseen eli mediaanimaakuntaan/-seutukuntaan/-kuntaan vertailun helpottamiseksi.
Nuorisotyöttömyys, % 18–24-vuotiaasta työvoimasta ✓ (ind. 189)	Indikaattori ilmaisee 15–24-vuotiaiden työttömien osuuden prosentteina 18–24-vuotiaasta työvoimasta. Nuorisotyötön on 15–24-vuotias työtön. Työttömänä pidetään työnhakijaa, joka ei ole työsuhteessa eikä työttömyysturvalain 2 luvussa tarkoitetulla tavalla työllistyy päätoimisesti yritystoiminnassa tai omassa työssään ja joka ei ole työttömyysturvalain 2 luvussa tarkoitettu päätoiminen opiskelija. Työttömänä pidetään myös työsuhteessa olevaa, joka on kokonaan lomautettu (03) tai jonka säännöllinen viikoittainen työskentelyaika on alle 4 tuntia. Päätoimisia koululaisia ja opiskelijoita ei lueta työttömiksi myöskään lomien aikana. ✓ Muuttuja on muodostettu vuosien 2017–2019 tilastojen keskiarvosta vuosivaihtelun minimoimiseksi, ja suhteuttamalla arvo keskimmaiseen eli mediaanimaakuntaan/-seutukuntaan/-kuntaan vertailun helpottamiseksi.
Pitkäaikaistyöttömyys, % työvoimasta ✓ (ind. 3562)	Indikaattori ilmaisee pitkäaikaistyöttömien osuuden prosentteina työvoimasta. Pitkäaikaistyötön on työtön työnhakija, jonka työttömyys on kestänyt ilman keskeytystä vähintään yhden (1) vuoden. Työttömänä pidetään työnhakijaa, joka ei ole työsuhteessa eikä työttömyysturvalain 2 luvussa tarkoitetulla tavalla työllistyy päätoimisesti yritystoiminnassa tai omassa työssään ja joka ei ole työttömyysturvalain 2 luvussa tarkoitettu päätoiminen opiskelija. Työttömänä pidetään myös työsuhteessa olevaa, joka on kokonaan lomautettu (03) tai jonka säännöllinen viikoittainen työskentelyaika on alle 4 tuntia. Vuoden 2013 alussa tapahtuneen lakimuutoksen myötä työttömillä työnhakijoilla ei enää ole ikärajoja, joten minkä ikäinen henkilö vain on voinut olla työtön työnhakija viime vuoden alusta lähtien. Päätoimisia koululaisia ja opiskelijoita ei lueta työttömiksi myöskään lomien aikana. ✓ Muuttuja on muodostettu vuosien 2017–2019 tilastojen keskiarvosta vuosivaihtelun minimoimiseksi, ja suhteuttamalla arvo keskimmaiseen eli mediaanimaakuntaan/-seutukuntaan/-kuntaan vertailun helpottamiseksi.
Toimeentulotukea pitkäaikaisesti saaneet 18–24-vuotiaat, % vastaavan ikäisestä väestöstä ✓ (ind. 1275)	Indikaattori ilmaisee toimeentulotukea saavissa kotitalouksissa asuvien pitkäaikaisesti toimeentulotukea saavien 18–24-vuotiaiden (viitehenkilö ja puoliso) osuuden prosentteina vastaavan ikäisestä väestöstä kalenterivuoden aikana. Toimeentulotukea pitkäaikaisesti saaneet: vuoden aikana vähintään 10 kuukautena toimeentulotukea saaneet. ✓ Muuttuja on muodostettu vuosien 2017–2019 tilastojen keskiarvosta vuosivaihtelun minimoimiseksi, ja suhteuttamalla arvo keskimmaiseen eli mediaanimaakuntaan/-seutukuntaan/-kuntaan vertailun helpottamiseksi.
Toimeentulotukea pitkäaikaisesti saaneet 25–64-vuotiaat, % vastaavan ikäisestä väestöstä ✓ (ind. 234)	Indikaattori ilmaisee toimeentulotukea saaneissa kotitalouksissa asuvien 25–64-vuotiaiden (viitehenkilö ja puoliso) pitkäaikaisasiakkaiden osuuden prosentteina vastaavan ikäisestä väestöstä kalenterivuoden aikana. Väestötietona käytetään vuoden viimeisen päivän tietoa. Vuodesta 1991 lähtien tiedonkeruussa on kysytty viitehenkilön lisäksi myös puolison henkilötunnusta eli sukupuolittaiset tiedot saadaan vuodesta 1991 alkaen. Viitehenkilöllä tarkoitetaan henkilöä, joka pääasiallisesti vastaa kotitalouden toimeentulosta ja/tai on henkilö, jonka nimiin toimeentulotuen maksu kirjataan. Puoliso on viitehenkilön kanssa avioliitossa, avoliitossa tai rekisteröidyssä parisuhteessa samassa kotitaloudessa asuva henkilö. Toimeentulotukea pitkäaikaisesti saaneet: vuoden aikana vähintään 10 kuukautena toimeentulotukea saaneet. ✓ Muuttuja on muodostettu vuosien 2017–2019 tilastojen keskiarvosta vuosivaihtelun minimoimiseksi, ja suhteuttamalla arvo keskimmaiseen eli mediaanimaakuntaan/-seutukuntaan/-kuntaan vertailun helpottamiseksi.

Liitetaulukko 2. Huono-osaisuuden sosiaaliset seuraukset -summamuuttujatilastojen tietosisällöt.

Summamuuttuja	Tilaston tietosisältö (Sotkanet.fi, THL) ja muuttujan tarkasteluvuodet (Huono-osaisuus Suomessa -karttasivusto, Diakonia-ammattikorkeakoulu)
Huono-osaisuuden sosiaaliset seuraukset	
0–17-vuotiaat lapset, joista on tehty lastensuojeluilmoitus, % vastaavan ikäisestä väestöstä ✓ (ind. 1086)	Indikaattori ilmaisee niiden lasten lukumäärän, joista on vuoden aikana tehty lastensuojeluilmoitus. Yhdestä lapsesta on saatettu tehdä useampi ilmoitus. Lapsi on lukumäärissä kertaalleen. Lapsella tarkoitetaan lastensuojelulain mukaan henkilöä, joka ei ole täyttänyt 18 vuotta. Nuorella tarkoitetaan henkilöä, joka ei ole täyttänyt 21 vuotta. ✓ Muuttuja on muodostettu vuosien 2017–2019 tilastojen keskiarvosta vuosivaihtelun minimoimiseksi, ja suhteuttamalla arvo keskimmaiseen eli mediaanimaakuntaan/-seutukuntaan/-kuntaan vertailun helpottamiseksi.
Kodin ulkopuolelle sijoitetut 0–17-vuotiaat, % vastaavan ikäisestä väestöstä ✓ (ind. 191)	Indikaattori ilmaisee vuoden aikana kodin ulkopuolelle sijoitettujen 0–17-vuotiaiden lasten osuuden prosentteina vastaavan ikäisestä väestöstä. Väestötietona käytetään vuoden viimeisen päivän tietoa. Lapsella tarkoitetaan lastensuojelulain mukaan henkilöä, joka ei ole täyttänyt 18 vuotta. Nuorella tarkoitetaan henkilöä, joka ei ole täyttänyt 21 vuotta. Sisältää kodin ulkopuolelle avohuollon tukitoimena sijoitetut, kiireellisesti sijoitetut, huostaan otetut, tahdonvastaisesti huostaan otetut, jälkihuollossa olevat lapset. ✓ Muuttuja on muodostettu vuosien 2017–2019 tilastojen keskiarvosta vuosivaihtelun minimoimiseksi, ja suhteuttamalla arvo keskimmaiseen eli mediaanimaakuntaan/-seutukuntaan/-kuntaan vertailun helpottamiseksi.
Päihteiden vaikutuksen alaisena tehdyistä rikoksista syylisiksi epäilty, /1000 asukasta ✓ (ind. 3896)	Indikaattori ilmaisee vuoden aikana poliisin tietoon tulleiden päihteiden vaikutuksen alaisena tehtyjen rikosten, rikkomusten ja liikenteen vaarantamisten syyliseksi epäiltyjen osuuden tuhatta asukasta kohti. Väestötietona käytetään vuoden viimeisen päivän tietoa. Rikokset kirjataan tekopaikan mukaan. Sama henkilö voi olla syyliseksi epäilty useita kertoja saman vuoden aikana eri tai samasta rikoksesta. Jos henkilö esimerkiksi pahoinpitelee kahta henkilöä, tulee tästä tilastoon kaksi epäiltyä, vaikka kyseessä olisi ollut yksi ja sama henkilö. Rikoksista epäiltyjen lukumäärä on eri asia kuin syyliseksi todettujen lukumäärä. Poliisin tietoon tullut rikollisuustilasto keskittyy rikollisuutta koskevien alueellisten jakaumien sekä poliisin toiminnan kuvaamiseen. Poliisin tietoon tulleet rikokset -tilastossa kuvataan vain rikoksia, joista on tehty rikosilmoitus, rangaistusvaatimusilmoitus tai annettu rikesakko ✓ Muuttuja on muodostettu vuosien 2017–2019 tilastojen keskiarvosta vuosivaihtelun minimoimiseksi, ja suhteuttamalla arvo keskimmaiseen eli mediaanimaakuntaan/-seutukuntaan/-kuntaan vertailun helpottamiseksi.
Poliisin tietoon tulleet henkeen ja terveyteen kohdistuneet rikokset, /1000 asukasta ✓ (ind. 3113)	Indikaattori ilmaisee poliisin tietoon tulleiden väkivaltarikosten eli henkeen ja terveyteen kohdistuneiden rikosten osuuden tuhatta asukasta kohti. Väestötietona käytetään vuoden viimeisen päivän tietoa. Kyseessä ovat sellaiset väkivaltarikokset, joista on tehty rikosilmoitus, rangaistusvaatimusilmoitus tai annettu rikesakko. Suuri osa rikoksista ei tule poliisin tietoon. Rikokset kirjataan tekopaikan mukaan. Väkivaltarikoksiin sisältyvät murhat ja tapot sekä henkeen ja terveyteen kohdistuneet rikokset. ✓ Muuttuja on muodostettu vuosien 2017–2019 tilastojen keskiarvosta vuosivaihtelun minimoimiseksi, ja suhteuttamalla arvo keskimmaiseen eli mediaanimaakuntaan/-seutukuntaan/-kuntaan vertailun helpottamiseksi.

Liitetaulukko 3. Huono-osaisuuden taloudelliset seuraukset -summamuuttujatilastojen tietosisällöt.

Summamuuttuja	Tilaston tietosisältö (Sotkanet.fi, THL) ja muuttujan tarkasteluvuodet (Huono-osaisuus Suomessa -karttasi-vusto, Diakonia-ammattikorkeakoulu)
Huono-osaisuuden vähentämisen taloudelliset yhteydet	
Aikuisten mielenterveyden avohoitokäynnit, /1000 18 vuotta täyttänyttä ✓ (ind. 3075)	Indikaattori ilmaisee perusterveydenhuollon avohoidon mielenterveyskäyntien ja psykiatrian erikoisalan avohoitokäyntien yhteenlasketun määrän tuhatta 18 vuotta täyttänyttä kohti. Perusterveydenhuollon käynnit sisältävät terveyskeskusten mielenterveystoimistossa tehdyt lääkärikäynnit ja käynnit muun ammattihenkilökunnan luo. Psykiatria sisältää erikoissairaanhoidon (aikuis-) psykiatrian erikoisalaan kuuluvat avohoitokäynnit kaikissa kunnallisissa sairaaloissa, sisältäen erikoislääkärijohtoiset terveyskeskussairaalat. ✓ Muuttuja on muodostettu vuosien 2016–2017 tilastojen keskiarvosta vuosivaihtelun minimoimiseksi, ja suhteuttamalla arvo keskimmaiseen eli mediaanimaakuntaan/-seutukuntaan/-kuntaan vertailun helpottamiseksi.
Kunnan osarahoittama työmarkkinatuki, euroa/asukas ✓ (ind. 4218)	Indikaattori ilmaisee kuntien rahoittaman työmarkkinatuen määrän euroina asukasta kohden. Vuosina 2006–2014 kunnat rahoittivat 50 % työttömyysajan työmarkkinatuesta, jos tuen saajan työttömyysajan tukipäivien kertymä oli vähintään 500 päivää. Vuoden 2015 alussa kuntien rahoitusvastuu laajeni vähintään 300 päivää työttömyysajan tukea saaneisiin. 300–999 päivää tukea saaneiden osalta kunnan rahoittama osuus on 50 %. Vähintään 1 000 päivää tukea saaneiden työttömyysajan työmarkkinatuesta kunnat ovat rahoittaneet vuodesta 2015 alkaen 70 %. Rahoittava kunta on työttömän asuinkunta työmarkkinatuen maksupäivänä. Indikaattori sisältää vain sen työmarkkinatuen, jota kunnat rahoittavat. Indikaattori ei täten sisällä aktiivitoimenpiteiden ajalta maksettua työmarkkinatukea eikä alle 300-päiväisille maksettua tukea, jotka rahoittaa yksin valtio. ✓ Muuttuja on muodostettu vuosien 2017–2019 tilastojen keskiarvosta vuosivaihtelun minimoimiseksi, ja suhteuttamalla arvo keskimmaiseen eli mediaanimaakuntaan/-seutukuntaan/-kuntaan vertailun helpottamiseksi.
Lastensuojelun laitosten- ja perhehoidon nettokäyttökustannukset euroa/asukas ✓ (ind. 3777)	Indikaattori ilmaisee kuntien lastensuojelun laitosten- ja perhehoidon nettokäyttökustannukset euroina asukasta kohti. Tehtäväluokkaan "Lastensuojelun laitosten- ja perhehoito" sisältyy lastensuojelun laitokset (lastenkodit, nuorisokodit, koulukodit), perhekodit (ammattilinen perhehoito), muu lasten laitoshoidon sekä sijaisperhehoito. Myös asiaspaldelujen ostot em. palveluntuottajilta. Käyttökustannuksiin lasketaan toimintamenot ja poistot sekä arvonalentumiset ja vyörytysmenot. Käyttötuotoihin lasketaan toimintatulot ja vyörytystulot. Nettokäyttökustannukset saadaan vähentämällä käyttökustannuksista käyttötuotot. ✓ Muuttuja on muodostettu vuosien 2017–2019 tilastojen keskiarvosta vuosivaihtelun minimoimiseksi, ja suhteuttamalla arvo keskimmaiseen eli mediaanimaakuntaan/-seutukuntaan/-kuntaan vertailun helpottamiseksi.
Päihdehuollon avopalveluissa asiakkaita, /1 000 asukasta ✓ (ind. 1271)	Indikaattori ilmaisee kuntien kustantamia päihdehuollon avopalveluita vuoden aikana A-klinikoilla tai nuorisosemissä käyttävien asiakkaiden määrää tuhatta asukasta kohden. Väestötietona käytetään vuoden viimeisen päivän tietoa. Asiakkaiden lukumäärään vuoden aikana lasketaan kukin henkilö vain kerran riippumatta, kuinka monta kertaa hän on ollut asiakkaana. ✓ Muuttuja on muodostettu vuosien 2017–2019 tilastojen keskiarvosta vuosivaihtelun minimoimiseksi, ja suhteuttamalla arvo keskimmaiseen eli mediaanimaakuntaan/-seutukuntaan/-kuntaan vertailun helpottamiseksi.
Päihteiden vuoksi sairaaloiden ja terveyskeskusten vuodeosastoilla hoidetut potilaat, /1000 asukasta ✓ (ind. 1278)	Indikaattori ilmaisee vuoden aikana alkoholi, huumausaine, lääkeaine tai korvikkeet - päädiagnooseilla sairaaloiden ja terveyskeskusten vuodeosastoilla hoidossa olleiden lukumäärän tuhatta asukasta kohti. Väestötietona käytetään vuoden viimeisen päivän tietoa. ✓ Muuttuja on muodostettu vuosien 2017–2019 tilastojen keskiarvosta vuosivaihtelun minimoimiseksi, ja suhteuttamalla arvo keskimmaiseen eli mediaanimaakuntaan/-seutukuntaan/-kuntaan vertailun helpottamiseksi.
Täydentävä toimeentulotuki, euroa/asukas (reaalihinnoin) ✓ (ind. 5238)	Indikaattori ilmaisee täydentävän toimeentulotuen bruttomenojen keskimääräisen määrän (EUR) yhtä asukasta kohti kalenterivuoden aikana reaaliarvoisena, so. suhteutettuna viimeiseksi saatavissa olevan tilastovuoden hintoihin. Täydentävä toimeentulotuki. Täydentävänä osana on toimeentulotukilain 7 c §:ssä annettu mahdollisuus myöntää hakijan tarpeista johtuvia erityismenoja, kun perustoimeentulotuen myöntäminen ei riitä turvaamaan asiakkaan välttämätöntä toimeentulotukea. Täydentävään toimeentulotukeen sisältyvät erityismenot, joita ovat ylimääräiset asumismenot ja erityisistä tarpeista tai olosuhteista aiheutuvat menot (esimerkiksi pitkäaikaisesta toimeentulotuen saamisesta ja pitkäaikaisesta tai vaikeasta sairaudesta aiheutuvat menot sekä lasten harrastusmenot. Täydentävän toimeentulotuen tarve arvioidaan asiakaskohtaisesti. ✓ Muuttuja on muodostettu vuosien 2017–2019 tilastojen keskiarvosta vuosivaihtelun minimoimiseksi, ja suhteuttamalla arvo keskimmaiseen eli mediaanimaakuntaan/-seutukuntaan/-kuntaan vertailun helpottamiseksi.